

PRIMA CAMPANIE DE SĂPĂTURI ARHEOLOGICE LA BURIDAVA ROMANĂ

Prof. dr. docent DUMITRU TUDOR
Prof. PETRE PURCĂRESCU

Sub actualul sat la Stolniceni (com. Răureni, județul Vâlcea), se pot vedea la suprafața solului urme arheologice din a doua epocă a fierului, (romană și prefeudală). Pe baza distanțelor rutiere din Tabula lui Peutinger se localizează în acest punct Buridava din vremea romană¹⁾. S-au identificat acolo, un castru de piatră în punctul „Boroneasca” și o mare așezare civilă romană, lungă de 1 km, lată de cca. 400 m și situată, de lângă șoseaua națională pînă în rîpa Oltului. La suprafața solului arabil apar urmele temelilor caselor romane, cărămizi și multă ceramică databilă din secolele II-IV. Pînă în 1962 nu s-au făcut săpături arheologice la Stolniceni.

În 1962, fabrica de sodă „Govora” a construit în locul numit la „Priză” (stația de pompare a apei din Olt), un mare bazin de filtrat apă (diam. 47,50 m). Pe acest teren, anterior Muzeul Raional din Rm. Vâlcea în colaborare cu Institutul de Arheologie al Academiei R.S. România a organizat o serie de sondaje și a asigurat supravegherea descoperirilor întimplătoare din timpul săpăturii bazinului cu excavatoarele (fig. 1,1). Terenul fusese însă mult răscolit de vechile case ale satului românesc. Date arheologice mai importante au apărut în trei sectoare.

Sectorul A, cercetat la 20 m spre SV față de clădirea stației de pomparea apei, cu ajutorul a trei secțiuni lungi de 22 m, late de cîteva metri și adînci de 0,70—1 m, ne-a procurat informații precise despre stratigrafia și etapele de locuire ale așezării. Stratul aluvionar format prin depunerile Oltului se găsește la o adîncime de 0,70—1 m. El are deasupra o pătură de lut castaniu rezultată din depunerea mîlului apei, pe care apar primele urme de locuire din perioada geto-dacică mult răvășite de așezarea romană. Stratul roman (gros de cca 40 cm) prezintă o culoare roșietică și păstrează rare urme de zidării distruse de săteni, încît nu se poate determina planul complet al nici unei case romane,

Dintre urmele dacice dispersate de răscolirile romane este interesantă semnalarea vetrei unei case, de pe care s-au putut recupera partea superioară a unui vas dacic în formă de sac, lucrat cu mâna, decorat cu ornament în șnur, găsit împreună cu un opaiș, din tablă de bronz cu tortiță de fier.

Temelia zidărilor romane era făcută din bolovani de Olt legați cu pământ cleios. Este probabil ca la pereți să se fi folosit numai birne, deoarece cărămida apare foarte puțină în săpături. În schimb, de la aceste construcții au rămas foarte multe fragmente de țigle, ceea ce dovedește acoperirea caselor cu atare material. Cîteva fragmente de țiglă purtau ștampila COIIIPLBES. Fragmentele ceramice romane strînse din gropile de gunoaie arată ca datare secolele II—IV. Emisiunile monetare se deschid cu Traian și ultimele datează din prima jumătate a secolului III e.n.²).

În regiunea secțiunii A identificăm urmele unor construcții de natură militară, romane, ridicate la Buridava, chiar în perioada cuceririi Daciei. Odată cu zidirea castrului din punctul „Boroneasca“, acestea își pierd importanța defensivă și este probabil ca peste ele să se fi extins așezarea civilă.

Sectorul B. situat în dreapta drumului ce se desprinde de ulița satului către „Priză“, era identificat din 1958 ca avînd urme de zidărie romană. Deși terenul fusese și aici destul de răscolit de construcții moderne și de șanțurile conductelor ce transportă apa din Olt spre fabrică, s-a putut determina colțul unei mari clădiri romane, cu ziduri din piatră și mortar de var. Clădirea distrusă se încălzea cu ajutorul unui hypocaust de la care se mai păstrau patru pilae realizate din cărămizi patrate (20 × 20 × 5 cm). Această casă făcea parte din cadrul așezării civile romane.

Sectorul C s-a ales în continuarea sectorului A, ca terenul afectat construcției bazinului de filtrat apă, să poată fi cercetat mai amănunțit. Aici s-a procedat la o dezvelire pe o suprafață de 15 × 20 m. Natural, stratigrafia este aceeași ca și în primul sector. S-au întilnit încă fragmente de zidării lucrate cu multă grijă, groase de 0,40—1,10 m, din lespezi de calcar cochilifer extras din cariera satului Buleta și legat cu mortar de var. Într-un loc s-a precizat forma unei camere (3,40 × 3,50 m) cu fundație groasă de un metru. Pardoseala ei se compunea din trei straturi: la bază unul din bolovani de rîu prinși cu pământ cleios, la mijloc un altul din aceeași bolovani legați cu mortar din var, iar deasupra un planșeu în *opus signinum* (gros de 15 cm). Este probabil a se identifica aici un bazin cu funcția de *frigidarium* rămas de la o instalație de băi interioare ale unei mari clădiri.

Pe la nord de această clădire trecea și șoseaua romană de pe Olt. Ea era lată de 6 m, se găsește la 45 cm sub nivelul actual al solului, fusese construită dintr-un strat de pietriș de Olt, gros de 40 cm bombat la mijloc. Aceste dimensiuni, formă și sistem de construcție a drumului roman de pe Olt sînt identice cu cele culese în recente săpături de la Sucidava, Romula și Slăveni. La Buridava acest drum

a mai fost identificat în 1944, pe lângă latura de vest a castrului la „Boroneasca“.

Din complexul sectorului C, mai ales între ruinele aceluși bazin, s-au descoperit fragmente de țigle șampilate cu numele unor trupe romane, ca : **cohors II Flavia Bessorum, cohors IX Batavorum, pedites singulares, Legia I Italica și legio V Macedonica...** Iul ? ius Aper³⁾ apoi multă ceramică din secolul II e.n., o piatră gravată cu un chip de șarpe, o toartă de la un vas de bronz ornamentată cu o masă și alte figuri, aplice de bronz și altele.

Peste ruinele romane ale acestui sector săpăturile au prins și multe fragmente ceramice prefeudale (sec. IV—VI).

Obiecte mai importante descoperite în timpul săpăturilor. În afară de cele notate mai sus și unele deja recent publicate, mai sînt de menționat :

1. Fragment de vas cu un grafit : Aur (elius) I.....⁴⁾. 2. Fragment din camisia unei statui cu un **ptoryx** descoperit într-o movilă din așezarea civilă. Măsoară : 26 × 20 × 4 cm. A aparținut unei statui de împărat roman, ridicată de către localnici, prin secolul II—III e.n. Șase opaite de producție locală, cu unul sau mai multe **restra**. 4. Vas cu fund ascuțit de o formă rar întâlnită în Dacia, care servea pentru cult. 5. Mai multe ulcele întregi sau întregibile, de forme diferite cunoscute în Dacia. 6. Amforă și o ulcică, ambele minuscule (5 cm înălțime) cu destinație religioasă. 7. Mai multe aplice din bronz, de forme diferite. 8. Castron din lut roșu (diam. 0,215). 9. Fragment dintr-o oglindă de metal. 10. Un disc din bronz de formă circulară încrustat cu pastă sticloasă felurit colorată.

Concluzii istorice. Deși săpăturile de la Stolniceni din 1962 au fost de proporții reduse și au avut un caracter de salvare, rezultatele lor științifice sînt extrem de importante, în parte, subliniate cu alte ocazii⁵⁾.

Pentru prima dată se poate stabili existența în acest loc a unei așezări daco-gete preromane. Rezultă că această așezare autohtonă, ca și cea vecină de la Birsoști a fost ocupată în timpul cuceririi Daciei, deoarece era un loc important din punct de vedere strategic pentru romani. Numeroasele și variatele trupe romane ce apar pe șampilile de țigle aparțin provinciei Moesia inferior, cu excepția celei de Batavi venită din Retia. **Pedites singulares** țin de garda personală a guvernatorului provinciei Moesia inferior și prezența lor la Buridava indică și pe cele ale legatului. Toate aceste detașamente militare sînt prezente împreună la Buridava, între cele două războaie ale lui Traian din Dacia. Din aceasta putem deduce că în acest loc, la gura importantei trecători prin defileul Oltului, între anii 103—105 e.n. se găsea instalat cartierul general de comandă al amintitului guvernator, din care el supraveghea îndeplinirea condițiilor de pace stimulate cu Decebal din anul 102. Punctul său de comandă fiind pe malul Oltului și în fața defileului spre Turnu Roșu, ne îndeamnă să credem că la acea dată, Muntenia împreună cu trecerea spre Transilvania erau efec-

tiv ocupate de trupele romane, ca el să aibă un larg spațiu de siguranță. Pentru aceleași motive se evacuasă o parte din populația dacică din împrejurimi și unele locuințe au fost distruse spre a face loc construcțiilor militare romane. Aceste prime construcții militare nu și-au avut rostul după ce a fost zidit castrul de la „Boroneasca“, probabil în vremea lui Hadrian. Apoi, pe baza datelor arheologice găsite la nord de Carpați sîntem siguri că odată cu deschiderea ostilităților celui de al II-lea război cu Decebal, toate fracțiunile militare întîlnite în ștampilele țiglelor descoperite la Buridava au plecat de acolo. Mai notăm că în timpul săpăturilor, în cele trei sectoare descrise, la cel mai adînc nivel de locuire s-au descoperit nouă monede de argint și bronz de la Domițian și Traian.

Cercetările de suprafață pe aria așezării civile de la Buridava ne-au adus de asemenea știri noi. În Stolniceni nu mai poate fi vorba de un modest vicus roman dezvoltat în jurul unui castru, în felul unor cabane. Frecvența urmelor arheologice din sectorul civil al așezării ne indică un important tîrg roman, din ale cărui resurse materiale se putuse ridica la un moment dat și o statuie de mărime naturală pentru un împărat. Resursa de venituri cea mai importantă pentru acest tîrg va fi constat din exploatare și vînzarea bolovanilor de sare ce se găsesc în vecinătate, în multe saline din jurul Ocnelor Mari. Sarea se îngrămădea în tîrgul Buridavei, de unde se expedia cu cărele pe drumul imperial al Oitului, sau cu plutele pe același rîu. Se pare că tot venitul din extracțiile de sare explică și frecvența urmelor ceramice și monetare de la Stolniceni, databile în secolele IV—VI e.n.

1 — D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. II-a, București 1958, p. 100 și 275.

2 — Identificate complet : Traian (Cohen, 116 și 99/100) ; Elagabal (Cohen, 94) ; Severus Alexander (Cohen, 95) și Gordian III (Cohen, 403, 404 și 296).

3 — Considerațiuni asupra acestor trupe la D. Tudor, *Les garnison de Buridava a l'epoque de la conquête de la Dacie*, în *Akte de IV. Inter. Kongr. f. griech. und latein. Epigraphik* (Öster. Acad. d. Wissensch.) Viena, 1964, p. 404 urm. ; acelaș, *Pediteș singulareș ă Buridava*, în *Dacia*, N.S. VIII, 1964, p. 345 urm. și SCIV, 16, 1965, nr. 1, p. 184 urmă. ; 17, 1966, nr. 2, p. 593 și urm. 1-5.

4 — D. Tudor, SCIV, 16, 1965, nr. 1, p. 186, nr. 14.

5 — Idem.